

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม*

The Development of Learning Management Model in the Opportunity Expansion Schools Under Lifelong Learning Concept Through Community Participation

¹เกวลิน งามพิริยกร, ²นิลภา จิระรัตนวรรณ และ ³วัฒนชัย ขวาลำธาร

¹Geawalin Ngampiriyakorn, ²Ninlapa Jirattananawanna and ³Wattanachai Kwalamtha

^{1,2,3}สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

^{1,2,3}Educational Research Development and Demonstration Institute,
Srinakharinwirot University, Thailand.

³Corresponding Author's Email: watlamthan.swu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1. ศึกษาแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก 2. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยที่กลุ่มเป้าหมายดำเนินการด้วยตนเอง มีพื้นที่วิจัยคือ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก มีหน่วยการวิเคราะห์ระดับองค์กร สามารถแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 2 แห่ง (2) กลุ่มครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย พ่อ/แม่เด็ก ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน จำนวน 30 คน และ (3) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 4 คน ในการวิเคราะห์ผลการวิจัย ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และงานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทั้ง 2 แห่ง มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ตามบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง และ (2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการใช้รูปแบบการเรียนการสอนข้างต้นนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของรายวิชาและสถานการณ์โดยทั่วไป เมื่อวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนทั้งสองแห่งมีลักษณะการพัฒนารูปแบบที่คล้ายกัน โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนการวิจัย 2) ขั้นตอนออกแบบการวิจัย 3) ขั้นตอนดำเนินการวิจัย และ 4) ถอดบทเรียน โดยทั้ง 4 ขั้นตอนหลัก สามารถแบ่งได้อีก 12 ขั้นตอนย่อย เพื่อนำมาสู่การจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนา; รูปแบบ; การจัดการเรียนรู้; โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the learning management model in the opportunity expansion schools in Ongkharak District, Nakhon Nayok Province; and 2) to develop the learning management model in the opportunity expansion schools under lifelong learning concept through community participation. The study used participatory action research with a focus on the independent research process that the target group undertook. The research area was Ongkharak District in Nakhon Nayok Province. The stakeholders of the learning management can be categorized into 3 groups: (1) Two opportunity expansion schools; (2) Family and community group comprising parents, community leaders, and community committee, for a total of 30 persons; and (3) Government officials within the area, for a total of 4 persons. The obtained data were analyzed using content analysis. This study has passed the approval of the Ethic Committee at Srinakharinwirot University.

From the study, it is found as follows: Both two opportunity expansion schools have the learning management that are based on the roles of teachers and students, which can be divided into two styles: (1) Teacher-based learning management; and (2) Student-based learning management. The context of each subject and the overall situation determine which of the two styles will be used. From analyzing the development of learning management model, it is discovered that both schools share common features, which can be classified into four main stages: 1) the preparedness prior to the start of the research; (2) the design of the research; (3) the conduct of research; and (4) lesson learned. All of these four stages can be divided into twelve sub-stages, which results in area-based approaches of learning management that can respond to the community need efficiently, as well as fostering a culture of lifelong learning among schools and communities.

Keywords: Development; Model; Learning Management; The Opportunity Expansion Schools

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย เห็นถึงปัญหาในด้านระบบการศึกษา และคุณภาพการศึกษาไทยในปัจจุบัน จึงพยายามปฏิรูปการสอนหรือแผนการสอนของครู ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นผู้เรียน แบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มากขึ้น โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้และจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน (Office of the Basic Education Commission, 2019) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกในวงกว้าง จึงมีนโยบายให้โรงเรียนสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่

โดยจังหวัดนครนายกเป็นอีกหนึ่งจังหวัดพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก จึงได้จัดทำ

แผนปฏิบัติการตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐ ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) โดยมุ่งเน้นการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว สามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนจังหวัดนครนายกให้มีคุณภาพและยกระดับการศึกษาของจังหวัดนครนายกให้ดียิ่งขึ้น (Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office, 2020)

อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า จำนวนเด็กนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก ซึ่งสอดคล้องกับอัตราการเกิดมีชีพของประชากรไทย ลดลงอย่างต่อเนื่อง ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา (Ministry of Public Health, 2018) สะท้อนให้เห็นว่ามีเด็กน้อยลงทุกๆ ปี ประกอบกับค่านิยมของคนในปัจจุบันที่นิยมส่งลูกไปเรียนในโรงเรียนเอกชนมากยิ่งขึ้น โดยคาดหวังผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีกว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก นอกจากนี้ยังพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายกมีผลที่ไม่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน (Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office, 2017) ประกอบกับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสยังไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และยังขาดความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในแผนพัฒนาจังหวัดนครนายก ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เกิดเป็นความร่วมมือเชิงพื้นที่และสร้างเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่คนทุกช่วงวัยสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างการเรียนรู้จากบริบทแวดล้อมรอบตัวได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน (Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office, 2020)

บทความวิจัยนี้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทาง ในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก และกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายกให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และให้มีความสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ โดยอาศัยการร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ทั้ง ครอบคลุม ชุมชน หน่วยงานราชการในพื้นที่ ในการส่งเสริมให้การศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดนครนายก มีคุณภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทาง ในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยที่กลุ่มเป้าหมายดำเนินการด้วยตนเอง มีพื้นที่วิจัยคือ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก และมีโรงเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาจำนวน 2 แห่ง โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ เพื่อสร้างเป็นโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ ให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาด้วยตนเอง โดยในระยะนี้โรงเรียนที่เข้าร่วมมีบทบาทในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ภายในโรงเรียน เพื่อแสวงหาอุปสรรคและปัญหาที่จำเป็นต้องพัฒนา จากนั้นออกแบบและวางแผนเป็นโครงการวิจัยต่อไป โดยคณะผู้วิจัยมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ

ระยะที่ 2 ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม

เป็นการดำเนินงานโดยโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา นำโครงการวิจัยที่เขียนขึ้นจากการวิจัยระยะที่ 1 มาดำเนินการร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ และหาแนวทางการพัฒนาร่วมกับคนในชุมชน เพื่อให้บุตรหลานของคนในชุมชนมาการศึกษาที่ตอบโจทย์และความต้องการของชุมชน โดยโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ คณะผู้วิจัยมีหน้าที่สังเกตการณ์และให้คำแนะนำ

ระยะที่ 3 สรุปผลและสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม

มีเป้าหมายเพื่อประเมินกระบวนการดำเนินโครงการทั้งก่อนดำเนินโครงการ ขณะดำเนินโครงการ และหลังดำเนินโครงการ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดโครงการทั้งหมด ได้แก่ (1) โรงเรียน (2) ชุมชน (3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก (สพป. นครนายก) และ ยังเป็นการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ได้จากการประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ในโครงการย่อยที่ 2 มาสู่การพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยมีโรงเรียน หน่วยงานราชการในพื้นที่ และ คณะผู้วิจัย ร่วมกันตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 1 พื้นที่และหน่วยการวิเคราะห์

การวิจัยนี้ใช้การเลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จากนั้นเลือกโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่แบบเจาะจง จำนวน 2 โรงเรียน จากโรงเรียนขยายโอกาสในพื้นที่ทั้งหมด 10 โรงเรียน จากระดับความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการวิจัยและความพร้อมของบุคลากรในพื้นที่ โดยมีหน่วยวิเคราะห์ ระดับองค์กร (Organization Level)

ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มเป้าหมายและประชากร

ประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ซึ่งถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ (1) กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัย จำนวน 2 แห่ง (2) กลุ่มครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย พ่อ/แม่เด็ก ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ในพื้นที่ จำนวน 30 คน และ (3) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 4 คน

ขั้นตอนที่ 3 เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และมีแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) เป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนฯ ได้แก่ (1) ผู้บริหารโรงเรียน (2) ครูในโรงเรียน (3) ครอบครัวนักเรียน และ (4) คณะกรรมการชุมชน เพื่อค้นหาอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ประสบผลสำเร็จในโรงเรียน เพื่อนำมาสู่การสร้างเป็นโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ใช้เทคนิค SWOT ประกอบด้วย (1) Strengths (จุดแข็ง)

วิเคราะห์จุดแข็งขององค์กร การบริหารจัดการ บุคลากร ทุนและศักยภาพ (2) Weaknesses (จุดอ่อน) วิเคราะห์จุดอ่อนขององค์กร การบริหารจัดการ บุคลากร ทุนและศักยภาพ สิ่งที่คุณยังขาดอยู่ (3) Opportunities (โอกาส) วิเคราะห์โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร หรือการบริหารจัดการที่ดีกว่า โดยจะใช้ควบคู่กับ Strengths เช่น ถ้าศูนย์ฯมีจุดแข็งแบบนี้ มันจะสามารถขยายไปยังโอกาสใหม่ๆ อย่างไรได้บ้าง และ (4) Threats (ภัยคุกคาม หรืออุปสรรค) วิเคราะห์ภัยคุกคามจากภายนอกองค์กร การขัดขวาง สิ่งที่เป็นปัญหายากต่อการควบคุมและพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับพื้นที่

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ (1) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ เช่น บันทึกข้อมูลประจำวัน หรือรายงานประจำปีของโรงเรียน ประมวลผลการเรียนของนักเรียน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ตลอดจนการตั้งประเด็นคำถามในการเก็บข้อมูลพื้นฐานและปัญหาของชุมชน เริ่มตั้งแต่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ถึง 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 รวมเวลา 3 เดือน และ (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริง เริ่มตั้งแต่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ถึง 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 รวมเวลา 6 เดือน โดยก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย โรงเรียน ได้ประสานงานขอความร่วมมือกับ กลุ่มครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย พ่อ/แม่ เด็ก ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อบันทึกหมายเวลาสัมภาษณ์ และขณะสัมภาษณ์ได้ทำการจดบันทึกสนทนา เพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้การสังเกตการณ์ อาศัยการสังเกตลักษณะทั่วไปของโรงเรียน และชุมชน รวมถึงบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวคิดของ Miles, and Huberman (1994) ซึ่งมีองค์ประกอบในการวิเคราะห์อยู่ 3 ประการ ได้แก่ (1) การจัดระเบียบข้อมูล และตารางเปรียบเทียบ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบและเป็นระบบ ง่ายต่อการใช้งาน มีการจัดเก็บและการเรียกมาใช้ เมื่อต้องการทางเนื้อหา ทั้งนี้เพื่อเป็นการจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูล จัดลำดับความสำคัญและความสัมพันธ์ของข้อมูล พร้อมทั้งจะนำเสนอได้อย่างเป็นระบบ (2) การแสดงข้อมูล เป็นกระบวนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง แบบรูปภาพ และตารางกับความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีอยู่จริงจากสนทนารวมถึงการแสดงคำพูดของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ในบริบทดังกล่าวได้อย่างชัดเจนมากขึ้น และ (3) หาข้อสรุป และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัย เพื่อหาข้อสรุปจากปรากฏการณ์ทางสังคมโดยพิจารณาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาสรุปข้อมูลเป็นตารางและทำเป็นรายงานสรุปผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อเสนอให้กับหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครนายก (สพป. นครนายก) เพื่อพิจารณาและร่างเป็นนโยบายต่อไป

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ 328/2564 ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2564 คณะวิจัยได้ชี้แจงข้อมูลรายละเอียดการวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการให้ข้อมูล โดยไม่มีผลกระทบต่อการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับ และเผยแพร่ผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการนำเสนอผลการวิจัยครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานและปัญหาเชิงพื้นที่ (2) ถอดบทเรียนโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ และ (3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม รายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานและปัญหาเชิงพื้นที่

พื้นที่อำเภอองครักษ์ เป็นหนึ่งในสี่อำเภอของจังหวัดนครนายก มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และมีทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพหลักคือ การทำนา สวนไม้ดอกไม้ประดับ และปศุสัตว์ โดยที่จุดเด่นที่น่าสนใจในพื้นที่องครักษ์ คือ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ มีการเพาะปลูกในเขตอำเภอองครักษ์ ผู้ประกอบการมากกว่า 250 ราย ในพื้นที่กว่า 900 ไร่ มีการเพาะกล้าไม้จำหน่ายทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่จำนวนกว่าพันชนิด จนถือได้ว่าเป็นแหล่งเพาะกล้าไม้ดอกไม้ประดับที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...คนแถวนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนากันเกือบทั้งหมด เพราะเติบโตมากับไร่นา ใช้น้ำของป่าเยอะมาก ปลูกข้าวมาตลอด แต่ช่วงหลัง ๆ ก็มีแบ่งไปทำสวนบอนสีบอนต่างเหมือนกันนะ เพราะตรงตลาดคลอง 15 ป่าให้น้องสาวดูหน้าร้านที่ขายอุปกรณ์การเกษตรอยู่ คนแถวนี้ก็ทำไม้ดอกไม้ประดับเยอะขึ้นมาก เพราะขายได้ราคาดีกว่าข้าว...”
[ผู้ปกครองนักเรียน, สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2564]

ในส่วนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า มีทั้งหมด 10 โรงเรียน ได้แก่ (1) โรงเรียนชุมชนวัดเขี้ยวโอสถ (2) โรงเรียนบ้านชุมพล(อนารยศึกษาการ) (3) โรงเรียนบ้านคลอง 14 (4) โรงเรียนวัดประสิทธิเวช (5) โรงเรียนวัดอรุณรังษี (6) โรงเรียนวัดพลอยกระจำศรี (บุญยังราษฎร์นาวิอุปถัมภ์) (7) โรงเรียนวัดเข้มทอง (8) โรงเรียนบ้านดอนกลาง(กิตารศึกษาการ) (9) โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม และ (10) โรงเรียนวัดโพธิ์แทน โดยในการวิจัยนี้มีโรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัยจำนวน 2 โรงเรียน ทั้งสองโรงเรียนถือเป็นโรงเรียนขนาดกลาง (มีนักเรียนตั้งแต่ 120 – 719 คน) ที่มีความพร้อมทั้งในด้านบุคลากร ทรัพยากร และนักเรียน ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...ครูยินดีมากที่ทางมศว มาให้ความรู้และมอบโอกาสในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่องครักษ์ของเรา เด็ก ๆ คนดีใจมากที่ได้จะเห็นรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ๆ เพราะบางทีครูในโรงเรียนก็ภาระงานเยอะ จนไม่มีเวลาคิดและออกแบบการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ครูขอบคุณอีกครั้งนะค่ะ...” [ครูโรงเรียนแห่งที่ 1, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2564]

โดยในการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่ ผ่านการประชุมหารือร่วมกับโรงเรียนที่เข้าร่วมทั้งสองแห่ง พบว่า ประเด็นปัญหาที่รุนแรงที่สุดของโรงเรียนทั้งสองแห่ง คือ Covid-19 และการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (ตารางที่ 1) ส่วนใหญ่พบว่าการแพร่ระบาดของ Covid-19 ส่งผลให้โรงเรียนไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบปกติได้ ทางโรงเรียนจึงจำเป็นต้องประชุมและจัดทำแผนการเรียนการสอนใหม่ ทั้งกระบวนการ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดในขณะนั้น โดยผลการประชุมโรงเรียน ประกอบกับการประกาศมาตรการรับมือกับการแพร่ระบาดของ Covid-19 มีมติให้โรงเรียนทั้งสองแห่งจัดการเรียนการสอนรูปแบบแบบออนไลน์ 100 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขเชิงพื้นที่หลายประการ ทำให้การจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ ไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ทางโรงเรียนตั้งไว้ เช่น ปัญหา

ด้านทักษะการใช้สื่อการเรียนแบบออนไลน์ของครูผู้สอนและนักเรียน ปัญหาความพร้อมของอุปกรณ์การเรียน และสัญญาณอินเทอร์เน็ต หรือแม้แต่ปัญหาความพร้อมของผู้ปกครองในการเฝ้าดูแลนักเรียนระหว่างการเรียนการสอน จากผลการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่ร่วมกัน ระหว่างคณะวิจัยและโรงเรียนทั้งสองแห่ง นำมาสู่การสร้างเป็นโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่ว่า

“...ช่วงสองปีมานี้โควิดระบาดหนักมาก โรงเรียนไม่ได้เปิดเลยคะ พวกครูก็ลำบาก ไม่รู้จะสอนเด็ก ๆ ยังไง อย่างที่เราทราบกันดีว่าเด็กส่วนใหญ่ที่นี้ค่อนข้างยากจน เด็กหลายคน พ่อแม่แยกทางกัน ลำพังครูจะสอนออนไลน์อย่างเดียว ไม่ได้ผลอะไรเลยคะ เด็กไม่เข้าเรียน บางคนไม่มีมือถือจะเรียน สงสารมาก เลยคิดกันว่าจะทำวิจัยเพื่อรับมือกับการกลับมาของเด็ก ๆ ให้พวกเขาได้กลับมาเรียนได้อย่างมีความสุขขึ้น...” [ครูโรงเรียนแห่งที่ 2, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2564]

ตารางที่ 1 ข้อมูลประเด็นปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่ จำแนกตามระดับความรุนแรงที่โรงเรียนได้รับผลกระทบ

ลำดับ	ประเด็นปัญหา	ระดับความรุนแรง*	
		โรงเรียนแห่งที่ 1	โรงเรียนแห่งที่ 2
1	สถานการณ์ Covid-19	5	5
2	การเรียนการสอนแบบออนไลน์	5	5
3	ความร่วมมือของผู้ปกครอง	3	4
4	ความร่วมมือของนักเรียน	2	3
5	การติดตามพฤติกรรมนักเรียน	3	3
6	การประเมินผลการเรียน	2	1

* ระดับความรุนแรงที่โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาประเมินด้วยตนเอง

รุนแรงมากที่สุด 5 คะแนน รุนแรง 4 คะแนน ปานกลาง 3 คะแนน
 รุนแรงน้อย 2 คะแนน รุนแรงน้อยที่สุด 1 คะแนน

2. ถอดบทเรียนโครงการวิจัยเชิงพื้นที่

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาเชิงพื้นที่ นำมาสู่การสร้างโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ 2 โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจาก Covid-19 และ การเรียนการสอนแบบออนไลน์ ดังนี้

2.1 โครงการเตรียมความพร้อมเพื่อฟื้นฟูทักษะวิชาการ ประจำปีการศึกษา 2565

โครงการวิจัยนี้ดำเนินงานโดยโรงเรียนแห่งที่ 1 มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อให้นักเรียนได้ฟื้นฟูทักษะและองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ (2) เพื่อเป็นเวทีประกวดผลงานหัวข้อ “เด็กไทยสู้ภัยโควิด” (3) เพื่อให้นักเรียน ครู และชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการอย่างสร้างสรรค์ และ (4) เพื่อให้นักเรียนสามารถกลับเข้าสู่การเรียนการสอนแบบปกติได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟูทักษะวิชาการ ประจำปี 2565 จำนวน 60 คน (2) ครูและบุคลากรของโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 15 คน (3) ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่สนใจ จำนวน 10 คน ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ (1) นักเรียนได้ฟื้นฟูทักษะและองค์ความรู้ทางด้านวิชาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อกลับเข้าสู่การเรียนการสอนแบบปกติได้อย่างมีคุณภาพ (2) นักเรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ผ่านกิจกรรมและเวที

ประกวดวาดภาพพระบายสีหัวข้อ “เด็กไทยสู้ภัยโควิด” (3) นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการอย่างสร้างสรรค์ และสามารถส่งเสริมรูปแบบการเรียนการสอนภายใต้ยุค Next Normal ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 โครงการผลิตสื่อการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย ประจำปีการศึกษา 2565

โครงการวิจัยนี้ดำเนินงานโดยโรงเรียนแห่งที่ 2 มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย (2) เพื่อให้นักเรียน ครู และชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันผลิตสื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ (3) เพื่อให้นักเรียนสามารถกลับเข้าสู่การเรียนการสอนแบบปกติได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) นักเรียนระดับชั้นปฐมวัยของโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรม “หนูน้อยชอบสิ่งใด” จำนวน 5 คน (2) ครูและบุคลากรของโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 5 คน (3) ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่สนใจ จำนวน 5 คน ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ (1) สถานศึกษาได้สื่อการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและชุมชน (2) นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการอย่างสร้างสรรค์ และสามารถส่งเสริมรูปแบบการเรียนการสอนภายใต้ยุค Next Normal ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) สถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมทางการเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถกลับเข้าสู่การเรียนการสอนแบบปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ถอดบทเรียนการดำเนินโครงการวิจัยทั้ง 2 พื้นที่

ด้วยความจำเป็นมาจากปัญหาเชิงพื้นที่ 2 ประการคือ Covid-19 และ การเรียนการสอนแบบออนไลน์ นำมาสู่การออกแบบและดำเนินโครงการวิจัยของโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง มีขั้นตอนการดำเนินโครงการที่คล้ายกัน สามารถจำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก 12 ขั้นตอนย่อย รายละเอียดดังนี้

1) ขั้นแรก ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

1.1) การประชุมร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานช่วงนี้ทางโรงเรียนดำเนินการประชุมร่วมกับคณะวิจัยในการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน โดยมีการกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนที่สุด จากนั้นกำหนดวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการวิจัย ในการประชุมเป็นไปอย่างราบรื่นโดยทั้งสองโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

1.2) การประชุมย่อยเฉพาะโรงเรียน การดำเนินการขั้นนี้โรงเรียนเป็นผู้จัดประชุมย่อยระหว่างผู้อำนวยการในการตัดสินใจ/กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน และผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอน เพื่อหาข้อสรุปจากที่ประชุมหลักร่วมกับคณะวิจัย

1.3) การประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อโรงเรียนได้ข้อสรุปแล้ว จึงนำเข้าสู่วาระพิจารณาร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ในการสร้างข้อตกลงและแผนการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...จริงๆในฐานะคณะกรรมการสถานศึกษา เราประชุมหารือกันกับทางโรงเรียนเป็นประจำอยู่แล้ว แต่ครั้งนี้ทางโรงเรียนค่อนข้างให้ความสำคัญกับการประชุมมาก มีการชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน ทำให้เราสามารถนำไปบอกลูกบ้านได้ว่าโรงเรียนมีกิจกรรมอะไรบ้างตอนนี้...” [คณะกรรมการสถานศึกษา, สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2564]

2) ขั้นสอง ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

2.1) ร่างโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ ในขั้นนี้เป็นการดำเนินงานโดยโรงเรียนในการร่างโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ โดยมีคณะวิจัยเป็นผู้ให้คำแนะนำตลอดกระบวนการ เพื่อให้โครงการวิจัยของโรงเรียนมีความชัดเจนและเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...ผ่านมามากหลายปีแล้วกับการทำวิจัย ครูหลายๆคนในโรงเรียนก็ล้มไปกันหมดแล้วค่ะ ส่วนเด็ก ๆ บรรจุใหม่ก็ยังทำไม่ค่อยเป็น ต้องชื่นชม มศว ที่มาชวนทำโครงการแบบนี้ค่ะ ให้คุณครูได้รู้พื้นความรู้วิจัย และครูเด็ก ๆ ก็จะได้ฝึกทำวิจัยไว้ขอผลงานในอนาคตด้วย ...” [ครูโรงเรียนแห่งที่ 1, สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2564]

2.2) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ทางโรงเรียนจึงมุ่งเน้นการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาเชิงพื้นที่ โดยในโครงการวิจัยมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบุตรหลานของตนเอง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...เมื่อเรารู้ปัญหาในพื้นที่แล้ว เราก็จะเอามาจัดเป็นโครงการวิจัยที่แก้ไขปัญหานั้น ได้ตรงประเด็น...” [ครูโรงเรียนแห่งที่ 2, สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2564]

3) ขั้นสาม ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

3.1) ประชาสัมพันธ์ ทางโรงเรียนจะนำโครงการวิจัยที่ผ่านมามากแบบและวางแผนเรียบร้อยแล้ว ประสานงานร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาสัมพันธ์โครงการที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองของนักเรียนรับทราบ และเข้าร่วมโครงการวิจัยที่กำลังจะดำเนินการต่อไป

3.2) ดำเนินโครงการ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ทางโรงเรียนดำเนินโครงการวิจัยที่ตนเองได้ออกแบบไว้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และนักเรียน เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของโครงการ อันจะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วมได้ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...ดีใจครับที่ได้มาร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน เพราะปกติเราก็เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนทุกอย่างอยู่แล้ว ทั้งวันพ่อ วันไหว้ครู วันปีใหม่ แต่อันนี้ผมได้ข่าวว่าให้ผู้ปกครองมาช่วยกันออกแบบว่าอยากให้ลูกเราได้เรียนแบบไหนยังงี้บ้าง ผมคาดหวังมากเลยว่าจะได้มีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนการสอนของลูกผม อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้บ่อย ๆ ครับ...” [ผู้ปกครองนักเรียน, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2565]

3.3) ประเมินผลการดำเนินโครงการ หลังจากดำเนินกิจกรรมของโครงการวิจัยที่โรงเรียนจัดขึ้นเรียบร้อยแล้ว ทางโรงเรียนดำเนินการสรุปผลการจัดกิจกรรม โดยมุ่งเน้นการสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลและประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการวิจัยร่วมกับคณะวิจัย เพื่อนำไปสู่การหาข้อเสนอแนะต่อไป

4) ขั้นสี่ ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

4.1) ถอดบทเรียนร่วมกับชุมชน หลังจากทางโรงเรียนได้ผลสรุปโครงการและผลการประเมินโครงการวิจัยเรียบร้อยแล้ว มีการนัดประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโครงการได้แก่ (1) คณะกรรมการสถานศึกษา และ (2) ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อชี้แจงผลการดำเนินโครงการและหารือข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...หลังจากสรุปผลว่าเราทำอะไรไปบ้าง ได้อะไรบ้าง ตรงตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดที่เราตั้งไว้หรือเปล่า รวมถึงการประเมินโครงการวิจัยจากแบบประเมินความพึงพอใจของคนเข้าร่วม โดยเราจะนำผลตรงนี้มาเสนอให้พ่อแม่ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาทราบในวันที่นัดประชุม ว่าพวกเขาเห็นด้วยหรือเปล่า อยากจะเสนอไอเดียอะไรเพิ่มให้ เพื่อให้ลูกหลานของพวกเขาได้เรียนอย่างมีความสุข...”
[ครูโรงเรียนแห่งที่ 2, สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2565]

4.2) วิเคราะห์บทเรียนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของโครงการวิจัย โดยมีผู้เข้าร่วมการวิเคราะห์ 4 ส่วน ได้แก่ (1) โรงเรียนที่เข้าร่วม (2) หน่วยงานราชการในพื้นที่ (3) ผู้เชี่ยวชาญ และ (4) คณะวิจัย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของพื้นที่ โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็ง (S) ของโรงเรียนทั้ง 2 แห่งเหมือนกัน คือ ความร่วมมืออันดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น จุดอ่อน (W) มีความแตกต่างกัน โดยโรงเรียนแห่งที่ 1 มีจุดอ่อนด้านที่ตั้ง เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากเขตชุมชนและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ทำให้การเดินทางมาร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองและชุมชน จำเป็นต้องมีการนัดหมายล่วงหน้าหลายสัปดาห์ ทรัพยากรบุคคล ขณะที่โรงเรียนแห่งที่ 2 มีจุดอ่อนด้านทรัพยากรบุคคล เนื่องจากจำนวนครูต่อจำนวนนักเรียนมีมากถึง 1:38 ทำให้การจัดการเรียนการสอนในช่วงการแพร่ระบาดเป็นไปด้วยความยากลำบากและดูแลนักเรียนได้ไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร โอกาส (O) ทั้งสองโรงเรียนได้รับโอกาสทางส่วนงานที่หลากหลายทั้งในด้านทุนทรัพย์และความร่วมมือ จากทางคณะวิจัย หน่วยงานราชการในพื้นที่ และชุมชน เพื่อให้โครงการวิจัยบรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ อุปสรรค (T) ในการวิจัยนี้อุปสรรคสำคัญที่เกิดขึ้นตลอดทั้งกระบวนการที่ทั้งสองโรงเรียนพบเหมือนกันคือ สถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นหลายครั้ง ส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนติดขัดถึง 2 ครั้ง อย่างไรก็ตามเมื่อสถานการณ์ผ่อนคลายลง ทางโรงเรียนสามารถกลับมาดำเนินการได้เป็นปกติ

4.3) สร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในส่วนนี้เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ เพื่อหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการเรียนรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วม และเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับคนในชุมชน โดยมีคณะวิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งผลการสร้างข้อเสนอพบว่า โรงเรียนทั้งสองแห่งมีแนวคิดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การเสนอให้ผู้บริหารโรงเรียนจัดกิจกรรมและโครงการวิจัยในลักษณะนี้ทุกปี เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...เป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของโรงเรียนเรา หากทำได้ทุกปีก็
อยากจัดค่ะ อยากเสนอให้ผู้บริหารหน่วยงานพิจารณาเป็นพิเศษเลยคะ (หัวเราะ)...”
[ครูโรงเรียนแห่งที่ 2, สัมภาษณ์ 6 เมษายน 2565]

4.4) สรุปผลการวิจัย เมื่อทางโรงเรียนได้ดำเนินการวิเคราะห์บทเรียนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแล้ว ทางโรงเรียนดำเนินการสรุปผลการวิเคราะห์บทเรียนตามระเบียบวิธีวิจัย 5 บท เพื่อจัดทำเป็นเล่มโครงการวิจัยสำหรับเผยแพร่ในโรงเรียน และให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งการจัดทำเล่มโครงการวิจัยเพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นและนำไปใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า

“...โรงเรียนทำเป็นเล่มวิจัยไว้ก็ดีครับ เพราะเป็นประโยชน์หลาย ๆ อย่าง สามารถ
ทำเป็นไฟล์ออนไลน์เผยแพร่ในเว็บไซต์ของโรงเรียนได้ หรือง่ายต่อการที่หน่วยงาน
ในท้องถิ่นอย่างพวกผมจะเรียกข้อมูลมาใช้งาน ดีและสะดวกมากครับ...” [หน่วยงาน
ราชการในพื้นที่, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565]

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ 4 ชั้นหลัก 12 ชั้นย่อย ได้แก่ (1) ชั้นเตรียมความพร้อมก่อนการวิจัย แบ่งได้ 3 ชั้นย่อย คือ (1.1) การประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ (1.2) การประชุมย่อยเฉพาะโรงเรียน (1.3) การประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา (2) ชั้นออกแบบการวิจัย แบ่งได้ 2 ชั้นย่อย คือ (2.1) ร่างโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ (2.2) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ (3) ชั้นดำเนินการวิจัย แบ่งได้ 3 ชั้นย่อย คือ (3.1) ประชาสัมพันธ์ (3.2) ดำเนินโครงการ (3.3) ประเมินผล และ (4) ถอดบทเรียนและสรุปผลการวิจัย (4.1) ถอดบทเรียนร่วมกับชุมชน (4.2) วิเคราะห์บทเรียนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ (4.3) สร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (4.4) สรุปผลการวิจัย (ภาพที่ 1) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้างต้นนี้สามารถเป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาหรือโรงเรียนที่สนใจ เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ได้

รูปภาพที่ 1 : การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยชุมชนมีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย รายละเอียดดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า โรงเรียนทั้งสองแห่ง มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ตามบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน ตามแนวคิดของ Arends (2015) ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (teacher-centered model) และ (2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered model) ซึ่งทั้งสองโรงเรียนมีการใช้รูปแบบการเรียนการสอนข้างต้นนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของรายวิชาและสถานการณ์โดยทั่วไป ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ทางโรงเรียนขยายโอกาสทั้งสอง มุ่งเน้นการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นครูเป็นศูนย์กลาง โดยที่ครูแต่ละสาขาวิชา มีบทบาทสำคัญในการเตรียมเนื้อหาการเรียนการสอน ตลอดจนการกำกับติดตามทุกกระบวนการในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดการเรียนการสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลางมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งผลกระทบเชิงบวกของการเรียนการสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลางสามารถช่วยกระตุ้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ หากมีการนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการแสดงออก ทักษะ และศักยภาพบางส่วน ของนักเรียน ขณะที่ผลกระทบเชิงลบที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ผ่านการสอนแบบบรรยาย เพื่อให้นักเรียนทำโจทย์ และแบบฝึกหัด ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ทักษะ และศักยภาพอย่างรอบด้าน (Wongsuwan, and Ruangjaroon, 2020; Panluek, and Thipjarasmetha, 2020; Sa-e-dee, and Charumanee, 2020; Chombuathong, 2019)

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ผ่อนปรนลง ทางโรงเรียนขยายโอกาสทั้งสองกลับมาใช้การจัดการเรียนการสอนแบบที่ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ครูมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกด้านองค์ความรู้และแนวทางการทำงานเท่านั้น โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) และรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) ถูกนำมาใช้บ่อยที่สุด สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก (พ.ศ.2563-2565) ที่มุ่งเน้นการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว สามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง (Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office, 2020) ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หากโรงเรียนกำหนดกิจกรรมที่เปิดโอกาสผู้เรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จะทำให้ครูจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่าหากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้กับความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น (Pupaeng, 2020; Pichaisenanarong, Siriwat, and Wongsuwan, 2020; Chotchuang, 2021) อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนทุก ๆ วัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีกระบวนการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนหลัก 12 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) **ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนการวิจัย** มุ่งเน้นการประชุมปรึกษาหารือการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการวิจัย ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ (1) การประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ (2) การประชุมย่อยเฉพาะโรงเรียน (3) การประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประชุมเตรียมความพร้อมก่อนการวิจัยมีประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างผู้วิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด เพื่อให้เห็นวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ไปในทิศทางเดียวกัน และการประชุมเตรียมความพร้อมมีผลกระทบเชิงบวกต่อผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายการวิจัย (Chotratanasak

et al. 2020; Songkram, 2021) **2) ขั้นตอนการวิจัย** มุ่งเน้นการร่างและออกแบบโครงการวิจัย การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ (1) ร่างโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ (2) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการออกแบบการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการออกแบบ เป็นประโยชน์อย่างมากในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมืออันดีระหว่างผู้วิจัยและชุมชน พื้นที่วิจัย ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบงานวิจัยทั้งกระบวนการ ช่วยทำให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้วิจัยและชุมชน (Arthan, Oragu, Jeerasombat, and Pengrat, 2020; Thongkhum, and Jeerapattanatorn, 2021) **3) ขั้นตอนการวิจัย** มุ่งเน้นการ ประชาสัมพันธ์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม เพื่อหาข้อสรุป และข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่จากผู้เข้าร่วม ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ (1) ประชาสัมพันธ์ (2) ดำเนินโครงการ (3) ประเมินผลการดำเนินโครงการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขั้นตอนนี้ การเกิดโอกาสให้ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม ถือเป็นประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากมีเป้าหมายเพื่อหาข้อเสนอเชิงพื้นที่ ที่สะท้อนจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของ บุตรหลาน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือเพิ่มขึ้นในทุกด้าน ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน (Chantakham, and Chitnan, 2020; Gerdmeesuk, 2021) **4) ขั้นตอนบทเรียนและสรุปผลการวิจัย** มุ่งเน้นการถอดบทเรียน ร่วมกับชุมชนและวิเคราะห์บทเรียนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบาย ในการผลักดันรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่น ในการดำเนินงานขั้นนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ (1) ถอดบทเรียนร่วมกับชุมชน (2) วิเคราะห์บทเรียนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ (3) สร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (4) สรุปผลการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในที่สุดท้ายของกระบวนการวิจัยคือการถอดบทเรียนและสรุป ผลการวิจัย โดยทางโรงเรียนต้องสังเคราะห์บทเรียนและข้อเสนอเชิงนโยบายร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็น ประโยชน์อย่างมากในการผลักดันนโยบายการจัดการเรียนรู้ให้ผู้บริหารโรงเรียนต่อไป โดยกระบวนการถอด บทเรียน มีประโยชน์ต่อการสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายที่ตอบสนองพื้นที่หรือท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chuthong, 2020; Nua-amnat, Brahmakappa, Samahito, and Aumjui, 2021)

สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่ คือ สถานการณ์ Covid-19 และ การเรียนการสอนแบบออนไลน์ ทำให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ที่ปรับให้สอดคล้องกับบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน สามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบ การเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง และ (2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการใช้รูปแบบการเรียนการสอนข้างต้นนี้ ทางโรงเรียนได้จัดการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่กับบริบทของรายวิชาและ สถานการณ์โดยทั่วไปของโรงเรียนในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ โรงเรียน พบว่า โรงเรียนทั้งสองแห่งมีลักษณะการพัฒนารูปแบบที่คล้ายกัน โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนการวิจัย 2) ขั้นตอนการวิจัย 3) ขั้นตอนการวิจัย และ 4) ถอดบทเรียน โดยทั้ง 4 ขั้นตอนหลัก สามารถแบ่งได้อีก 12 ขั้นตอนย่อย เพื่อนำมาสู่การจัดการเรียนรู้ที่สามารถแก้ไขปัญหา เชิงพื้นที่ และตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความร่วมมือ ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนเกิดเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ครูเป็นศูนย์กลางและใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางต่างมีจุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และสถานการณ์โดยทั่วไป เช่น ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ควรมุ่งเน้นการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นครูเป็นศูนย์กลาง โดยที่ครูแต่ละสาขาวิชาามีบทบาทสำคัญในการเตรียมเนื้อหาการเรียนการสอน ตลอดจนการกำกับติดตามทุกกระบวนการในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ (1) สำรวจความต้องการของพื้นที่เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม (2) ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นครูนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสุขในการเรียนเป็นสำคัญ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนหลัก 12 ขั้นตอนย่อย ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้างต้นนี้สามารถเป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาหรือโรงเรียนที่สนใจ เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ (1) ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ และตอบสนองความต้องการของชุมชน จำเป็นต้องมีการสร้างความร่วมมือระหว่าง สถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานราชการในพื้นที่ เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับทุกส่วนงาน ให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อันจะนำมาสู่การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง และตอบสนองความต้องการของพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาของตนมีการจัดโครงการวิจัยอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยสามารถจัดควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาดำเนินการอยู่แล้วในรอบปี เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาเชิงพื้นที่ในแต่ละปี โดยมีบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษานั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินงานหลัก เพื่อนำไปสู่การผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายจากโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ สู่นโยบายการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ (องค์ความรู้) ที่สำคัญ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนกับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแห่งอื่น ๆ โดยเฉพาะในจังหวัดนครนายก ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน โดยควรให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นหลัก สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและแผนการเรียนการสอนเชิงพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรเชิงพื้นที่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ “ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2564” คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ให้ทุนสนับสนุนหลักในการดำเนินโครงการวิจัย ตลอดจนการเอื้ออำนวยการสนับสนุนในการดำเนินงาน และสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการวิจัย ขอขอบคุณโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทั้งสองแห่ง ในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ที่ให้ความ

ร่วมมือในการให้ข้อมูลและดำเนินการวิจัย ตลอดจนผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือจนโครงการวิจัยนี้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คณะผู้วิจัยขอขอบคุณยิ่ง

References

- Arends, R. (2015). *Learning to Teach*. (10th ed.). Dubuque, Iowa: McGraw-Hill.
- Arthan, A., Oragu, U., Jeerasombat, S., & Pengrat, S. (2020). Participatory Learning Model Between School and Community in Organic Agriculture Using Organic Principles of Environmental Education to the Consciousness Development in the Local Community. *Journal of Education Rajabhat Maha Sarakham University*, 17(1), 157 - 170.
- Chantakham, P., & Chitnan, T. (2020). The Guideline of the Learning Resource Development by Community Participatory Approach for Schools Under the Office of Mahasarakham Primary Education Service Area 1. *Journal of Roi Et Rajabhat University*, 14(1), 98 – 108.
- Chombuathong, S. (2019). English Communication Problem Solving by Focusing on Problems in the Digital Economy. *Journal of MCU Social Development*, 4(1), 86 – 100.
- Chotchuang, C. (2021). The Development of Learning Achievement and Satisfaction on the Investigation Instructional in Prominent Literary Course. *Journal of Modern Learning Development*, 6(3), 342 – 354.
- Chotratanasak, S. et al. (2020). Developing a Preparation Activity Model for Language and Culture Exchange Program Towards a PDCA Cycle for Promoting Thai Language and Cultural Learning: A Case Study of the Language and Culture Exchange Program in Indonesia. *Journal of Information*, 18(2), 117 – 131.
- Chuthong, K. (2020). Development On Cooperative Learning Management in Order to Model After the Lesson About the Sufficiency Economy Philosophy on Making Thai Sweets Used in Festivals and Auspicious Events Career and Technology Substance of Learning Group, Matthayom 2 (Secondary 2). *Sripatum Chonburi Journal*, 17(1), 136 – 174.
- Gerdmeesuk, P. (2021). Parents' Participation in The Educational Management of The Preschool Child Development Center in Wat Puranawad Community in Thawi Watthana District, Bangkok Metropolis. *Journal of Buddhist Sociology*, 6(1), 119 – 132.
- Miles, B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Ministry of Public Health. (2018). *Public Health Statistics A.D. 2017*. Bangkok: Ministry of Public Health.
- Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office. (2017). *Annual Performance Report for Fiscal Years 2017*. Nakhon Nayok: Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office.

- _____. (2020). *Basic Education Quality Development Plan of Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office (2020-2022)*. Nakhon Nayok: Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office.
- Nua-amnat, R., Brahmakappa, A., Samahito, S. P., & Aumjui, S. (2021). Lesson Learned on Huay Namta- Ke: The Dirextion of Learning Centre Based on The Participation of The Community. *Journal of MCU Social Science Review*, 10(2), 14 – 24.
- Office of the Basic Education Commission. (2019). *Guidelines for Supervision to Develop and Promote Proactive Learning Management; According to the Policy to Reduce Study Time, Increase Learning Time*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education.
- Panluek, N., & Thipjarasmetha, T. (2020). The Development of Achievements on About Good Citizenship Through Democraticof Mathayomsuksa 2/ 1 Students Using Cooperative Learning with Problem-Based Learning (PBL). *SSRU Academic Journal of Education*, 4(1), 64 – 72.
- Pichaisenananarong, W., Siriwat, C., & Wongsuwan, N. (2020). The Development of Achievement of The Participatory Teaching on Social Studies of the 1st School Students of Phrapariyattidhamma Watmahasawat Witthaya School, Nakhon Pathom Province. *Journal of Teaching Social Studies*, 2(2), 69 – 80.
- Pupaeng, W. (2020). The Development of Instructional Model to Enhance Achievement and Scientific Reasoning of Mathayom Suksa 1 Students Municipal School 4 (Ban Chiangrai), Lampang. *Journal of Educational Technology and Communications*, 3(7), 187 – 198.
- Sa-e-dee, Y., & Charumanee, N. (2020). Achievement on English Grammar and Opinion Towards the Use of Teacher-Fronted Instruction and Peer Teaching Strategy. *Journal of Yala Rajabhat University*, 15(3), 319 – 327.
- Songkram, P. (2021). Demand for Covid-19 Vaccine and Factors Relating to the Readiness of Health Workers for the Provision of Vaccination Services, Khon Kaen Province. *Journal of Health Science*, 3(2), 199 – 207.
- Thongkham, A., & Nakunsong, T. (2020). The Role of Teachers in Learning Focused on Learners is the Importance of Schools Under MahaSarakham Municipality' Mahasarakham Province. *Journal of Social Science, Law and Politics*, 3(1), 60 – 70.
- Thongkhum, A., & Jeerapattanatorn, P. (2021). A Participatory Community-Based Learning Model for Developing Community – Based Tourism Management of Nonthaburi Province. *Kasetsart Educational Review*, 36(3), 12 – 20.
- Wongsuwan, W., & Ruangjaroon, S. (2020). Task-Based Lesson Plan Development for Writing Opinion Essays in Thai. *The Academic Journal: Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhonsawan Rajabhat University*, 7(1), 112 – 124.